

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 2/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av upphovsrättslagen och med förslag till lag om ändring av 49 kap. 1 § strafflagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 22 oktober 1997 proposition 170/1997 rd med förslag till lag om ändring av upphovsrättslagen och med förslag till lag om ändring av 49 kap. 1 § strafflagen till kulturutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultative tjänstemannen Jukka Liedes och regeringssekreterare Jorma Waldén, undervisningsministeriet
- juristen Eveliina Salonen, Centralhandelskammaren
- teknologidirektör Risto Linturi, Helsingfors telefonförening

- ordförande Raimo Vikström, Finlands Musikers Förbund rf.
- juristen Pirkko Pesonen, Finlands Journalistförbund
- juristen Valtteri Niiranen som representant för Tidskrifternas Förbund, Grafiska Industrins Förbund och Finlands Förlagsförening
- direktör Kerstin Rinne, Tidningarnas Förbund
- sekreteraren för biblioteksbranschens upphovsrättsarbetsgrupp Heikki Poroila, Finlands biblioteksforening
- professor Ahti Saarenpää
- teknologie licentiat Risto Nevalainen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att upphovsrättslagen ändras. I propositionen ingår förslag till ändringar föranledda av Europaparlamentets och rådets direktiv om rättsligt skydd för databaser.

Digital kopiering av databaser i digital form är enligt förslaget inte tillåten för enskilt bruk. Om den behöriga användarens rätt att framställa exemplar av databaser kommer det att meddelas specialbestämmelser.

Regeringen föreslår att lagen skall innehålla bestämmelser om att upphovsrätten till databaser skapade vid utförande av arbetsuppgifter som följer av ett arbets- eller tjänsteförhållande skall

övergå till arbetsgivaren på samma sätt som upphovsrätten till datorprogram.

Till paragrafen om så kallat katalogskydd skall fogas en särskild punkt om databaser som åtnjuter särskilt skydd enligt direktivet. Det är här fråga om ett nytt skyddsobjekt, nämligen databaser vars innehåll är sådant att väsentliga intellektuella och ekonomiska insatser har krävts för att anskaffa, granska eller presentera innehållet i dem.

Bestämmelserna om skyddstiden i fråga om katalogskydd föreslås bli harmoniserade med direktivets bestämmelser. Katalogskyddets till-

lämpningsområde förblir oförändrat, men skyddet för databaser som beviljas särskilt skydd enligt direktivet utsträcks till databaser med ursprung i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

I strafflagen föreslås ändringar för att göra i förvärvssyfte begånget grovt intrång i det särskilda skyddet för databaser straffbart.

Enligt lagförslaget utvidgas det nuvarande skyddet för kataloger, databaser och andra arbeten till att omfatta även tillgängliggörande för

allmänheten och samtidigt kommer tidigare oskyddade databaser eller databaser som blivit oskyddade att skyddas. Av dessa skäl föreslås i lagen övergångsbestämmelser om skydd för personer och organisationer som före lagens ikraftträdande har börjat använda fritt material eller vidtagit omfattande åtgärder i syfte att använda materialet.

Lagändringarna i propositionen avsågs träda i kraft den 31 december 1997.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Av de orsaker som nämns i propositionen och med stöd av erhållen utredning finner utskottet propositionen ändamålsenlig. Utskottet har stannat för att tillstyrka lagförslaget men med följande anmärkningar.

Propositionen utgår från Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser. De lagändringar regeringen föreslår överensstämmer i huvudsak med minimikraven i direktivet. Utskottet har ingenting att anmärka mot dessa ändringsförslag.

För att samlingar bestående av verk eller andra element skall omfattas av upphovsrätten måste de uppfylla de allmänna förutsättningarna för att åtnjuta upphovsrätt. Endast originalsamlingar, som är ett resultat av upphovsmannens skapande arbete, kan vara upphovsrättsligt skyddade verk. Den skapande insatsen kan komma till uttryck särskilt i urvalet och sammanställningen av elementen i samlingen. Den föreslagna ändringen i upphovsrättslagen påverkar inte de nuvarande upphovsrättsligt skyddade databaserna. Alla databaser som nu åtnjuter upphovsrättsligt skydd förblir skyddade.

Samlingar bestående av stora mängder uppgifter och andra element, vars sammanställning har krävt mycket arbete och andra insatser, åtnjuter så kallat katalogskydd men är inte upphovsrättsligt skyddade. På grundval av den så kallade katalogskyddsbestämmelsen tillkommer

rätten till skyddade databaser direkt den som framställt arbetet, dvs. ett företag eller en organisation. Det nya särskilda skyddet för databaser påverkar inte de databaser som för närvarande åtnjuter skydd med stöd av den så kallade katalogskyddsbestämmelsen.

Med avvikelse från kriterierna i direktivet föreslår regeringen att upphovsrätten till databaser skapade vid utförande av arbetsuppgifter som följer av ett arbets- eller tjänsteförhållande övergår till arbetsgivaren, om inte något annat avtals.

Utskottet har beslutat tillstyrka förslaget att en upphovsrättsligt skyddad databas skapad i ett arbets- eller tjänsteförhållande övergår till arbetsgivaren. Enligt uppgift till utskottet är detta rådande praxis inom företag och organisationer.

För datorprogram upprättade i ett arbets- eller tjänsteförhållande gäller redan nu det som regeringen föreslår beträffande databaser. Enligt motiveringen till propositionen är datorprogram och databaser i många avseenden jämförbara produkter. I framställningen av dem deltar ofta flera personer anställda för att skapa program eller databaser. Det hör i allmänhet till företagets affärsverksamhet att upprätta databaser.

Utskottet påpekar att den föreslagna överförbara upphovsrätten till databaser skapade i ett arbets- eller tjänsteförhållande innebär ett avsteg från de normala principerna för upphovsrätt i Finland. Enligt dem är det upphovsmannen som har upphovsrätten och den övergår till någon

annan endast om upphovsmannen och den andra parten kommer överens därom. Bestämmelsen om datorprogram i 40 b § upphovsrättslagen utgör ett undantag från denna huvudregel. Samtidigt som utskottet godkänner regeringens proposition påpekar den att förslaget inte innebär någon inskränkning av avtalsfriheten. Utskottet betonar vidare att bestämmelsen tillämpas enbart på databaser som med avseende på valet av material och uppställningen av det utgör ett verk. Skyddet gäller databasens struktur, inte dess innehåll. Skyddet avser enbart den abstrakta struktur som kan antas återstå när hela innehållet raderas. Utskottet anser därför att propositionen kan godkännas.

Utskottet konstaterar även att 40 b § 2 och 3 mom. föreskriver att upphovsrätten till datorprogram och databaser skapade av någon som utför självständigt arbete inom undervisning och forskning vid en högskola inte övergår till arbetsgivaren.

Övergången av rättigheterna gäller inte verk som ingår i databasen. På dem tillämpas de allmänna principerna för upphovsrätt, dvs. rättigheterna tillkommer upphovsmannen och övergår till arbetsgivaren endast till följd av ett särskilt avtal. Utskottet framhåller att bestämmelsen erkänner databasens skapares upphovsmannaskap. Formuleringen att upphovsrätten övergår till arbetsgivaren innebär alltså att rätten uppstår till följd av upphovsmannens verksamhet och sedan med stöd av lagen övergår till arbetsgivaren, om inte parterna kommer överens om något annat. Utskottet känner till att förslag har lagts fram om längregående övergång av upphovsrättigheterna. Enligt uppgift från undervisningsministeriet finns dock inga planer i Finland på någon annan reglering av övergången av upphovsrätten i ett arbetsförhållande.

Utskottet har uppmärksamgjorts på att bestämmelsen om upphovsrätten till databaser skapade i ett arbets- eller tjänsteförhållande inte berörs av de åtgärder direktivet förutsätter. Utskottet framhåller att frågan om hur upphovsrätten till databaser skapade i ett arbets- eller tjänsteförhållande skall behandlas i lagstiftningen i EU:s databasdirektiv har överlåtits på medlemsstaterna. Enligt punkt 29 i ingressen till direktivet

bestämmer medlemsstaterna själva över upphovsrätten i anställningsförhållanden. I direktivet sägs uttryckligen att ingenting däri hindrar medlemsstaterna från att i sin lagstiftning bestämma att om en databas är utvecklad av en arbetstagare i tjänsten eller enligt arbetsgivarens anvisningar, arbetsgivaren ensam är berättigad att utöva alla de ekonomiska rättigheter som är knutna till den bas som utvecklats, med mindre än att annat är avtalat.

Vid utfrågningen av sakkunniga har utskottets uppmärksamhet fästs vid att bestämmelsen om anställningsförhållande inte bör få leda till att upphovsrätten övergår retroaktivt. Inte heller får bestämmelsen gälla tidigare upprättade databaser. Utskottet framhåller att enligt 4 mom. i övergångsbestämmelserna tillämpas de bestämmelser som gällde vid lagens ikraftträdande på avtal, även arbetsavtal, som ingåtts innan lagen träder i kraft. Lagen påverkar därför inte gällande arbets- och tjänsteavtals innehåll. Den föreslagna bestämmelsen tillämpas på avtal som ingåtts efter det att lagen trätt i kraft.

Det har vidare påpekats för utskottet att den föreslagna bestämmelsen om arbets- och tjänsteförhållanden innebär ett ingrepp i parternas avtalsfrihet. Utskottet påpekar att bestämmelsen är dispositiv som alla bestämmelser om övergång av upphovsrätten med undantag av de moraliska rättigheterna. Förslaget inskränker således inte avtalsfriheten utan parterna har även i fortsättningen full avtalsfrihet.

Kulturutskottet poängterar den för den finländska kulturpolitiken typiska fria informationsförmedlingen och principerna om fri användning av datanäten. I vårt utbildningssystem används datanät och multimedier allt mer vid undervisningen och inläringen. Att dra en gräns mellan vissa typer av verk och databaser är vanskligt. När det gäller att klassificera multimedieverk kan det dessutom vara svårt att avgöra om det är fråga om program, andra verk eller databaser.

Också de situationer där verken används kan vara problematiska. I utbildningen används till exempel olika slag av nyhetsdatabaser, register och informationstjänster baserade på databaser samt multimediebaserat undervisningsmaterial,

till exempel i CD-ROM-form eller taget från Internet, på samma sätt som böcker och andra traditionella publikationer.

Det är viktigt att det fastställs principer för datatillgängligheten i datanätsmiljön. Nyttig information måste vara fritt tillgänglig i datanäten på samma sätt som uppslagsverk och annat material står till allmänhetens förfogande i biblioteken. Undervisningsministeriet bör därför absolut utreda frågorna gällande användningen av materialet i datanäten och vidta nödvändiga åtgärder för att det skall kunna användas i synnerhet i undervisningen. *Utskottet föreslår ett uttalande i saken.*

Förslag till beslut

Med anledning av det ovan anförda föreslår kulturutskottet vördsamt

att lagförslagen godkänns utan ändringar och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att undervisningsministeriet utreder frågorna i anknytning till användningen av materialet i datanäten och vidtar behövliga åtgärder för att säkerställa användningen av det, i synnerhet i undervisningen.

Helsingfors den 3 mars 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kirsti Ala-Harja /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Tapio Karjalainen /sd
Ossi Korteniemi /cent
Irina Krohn /gröna (delvis)
Risto Kuisma /ungf (delvis)
Jaakko Laakso /vänst (delvis)
Reino Laine /vänst
Markku Markkula /saml

Kalevi Olin /sd
Päivi Räsänen /fkf
Aino Suhola /cent
Säde Tahvanainen /sd (delvis)
Hannu Takkula /cent
Irja Tulonen /saml
Anu Vehviläinen /cent
Ulla-Maj Wideroos /sv (delvis)
suppl. Arja Ojala /sd (delvis).

RESERVATION 1

Enligt propositionen övergår de ekonomiska rättigheterna till databaser skapade i ett arbetsförhållande till arbetsgivaren. Hittills har upphovsrätten reglerats genom avtal parterna emellan.

Även om regeringens lagförslag inte formellt inskränker avtalsfriheten, leder ändå övergången av upphovsrätten på arbetsgivaren i praktiken till att det är denne som i fortsättningen beslutar bland annat om förhandlingar skall inledas med de anställda om överföring av upphovsrätten till databaserna på upphovsmännen. Om lagförslaget godkänns urholkar det därför väsentligt det nuvarande upphovsrättsliga skyddet för anställda.

Finland linje har hittills varit att införa så litet som möjligt av EU-direktiven i den nationella lagstiftningen. Tvärtemot sin tidigare ståndpunkt har regeringen dock nu ansett det lämpligt att reglera en fråga som enligt EU:s direktiv inte hade krävt någon som helst reglering i lag. Di-

rektivet förutsätter inga bestämmelser om upphovsrätten till databaser skapade i arbetsförhållanden.

Ingen adekvat motivering till linjeändringen har lagts fram. Den finska regeringens nya linje avviker också från de övriga nordiska ländernas förfarande.

En av grundvalarna för regeringens arbete har hittills varit att alla ändringar i lagstiftningen om arbetslivet skall förberedas och genomföras på trepartsbasis. Lagförslaget innebär en avvikelse från den tidigare linjen.

Arbetet på att utarbeta lagbestämmelser om övergången av upphovsrätten i arbetsförhållanden var resultatlöst år 1987, då det avbröts efter att ha pågått i flera år. Man beslutade låta avtalsfriheten gälla även denna fråga. Systemet har visat sig fungera väl och det finns inget skäl att ändra det.

Helsingfors den 3 mars 1998

Reino Laine /vänst
Jaakko Laakso /vänst

RESERVATION 2

Vi instämmer i åsikterna i reservation 1 med undantag för det som sägs i stycke 5.

Helsingfors den 3 mars 1998

Irina Krohn /gröna
Hannu Takkula /cent

